

1043. Onslunda, Tensta sn.

Pl. 68, 69.

Litteratur: B 516, L 239, D 1: 233. J. Bureus, F a 6 s. 128 n:r 89 (Caspar Cohl), F a 5 n:r 377, F a 1 s. 85; J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 51, F l 1 n:r 29; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 64 v, 75; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 398; R. Dybeck, Reseberättelse 1864 (ATA); E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 36; J. Eriksson, Inventering av fornlämningar i Tensta sn 1928 (ATA); Handlingar i ATA 1927, 1930.

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckningar (i F a 10: 1 och F l 1); J. Bureus, kopparstick (F f 6 n:r 158); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 516); Dybeck (D 1: 233).

Runstenen står rest på gårdstomten vid den sydligaste gården i Onslunda, belägen vid vägen Björklinge—Vattholma, 7 m. NV om vägen och 75 m. S om mangårdsbyggnaden, 15 m. Ö om infartsvägen. Ristningen är vänd mot SÖ, sålunda mot landsvägen.

Runstenen var känd redan av Bureus. Den fanns enligt Caspar Cohl (F a 6) »ther Samma städz» (som den närmast föregående U 1044), d. v. s. »Wedh Odenslunda i Tenstadh». Rhezelius (F l 1): »I Ett Thä widh Odenslunda.» (F a 10: 1 har, på grund av förväxling med U 1035, den felaktiga överskriften: »I Wåkenhus dören.») F a 5: »Widh Odenslunda.» — *Ransakningarna* (1677): »I Forsa by och Flodhtää, ähre tvenne stående Runestendar, hvar på finnes mycket vara skrifvitt.» — Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Onslunda Flogsta Skogstä d. 1.» Något »Flogsta» finnes icke i Tensta sn. Uppgiften »Flogsta Skogtä» torde ha kommit till genom något missförstånd (jfr *Ransakningarna*: »Flodhtää») och saknar i så fall värde. Nedtill på träsnittet står emellertid den intressanta upplysningen: »bägge tilhopa ståendes», d. v. s. de båda runstenarna U 1043 och 1044 ha stått vid sidan av varandra. B 516: »Onslunda By»; L 239: »Onslunda by, Flogsta tä.» — O. Celsius har inga egna uppgifter om Onslunda-stenarna och har tydligen icke själv varit på platsen. — R. Dybeck meddelar i sin reseberättelse 1864: »Minnesmärkena vid Onslunda besågos och granskades, två fallne runstenar restes der»; och i sin samma år utskrivna förteckning över fornminnen i Tensta sn: »Vid en af gårdarna i Onslunda, nära vägen mellan Tensta och Björklinge, äro stycken af två runstenar.» *Sveriges runurkunder* (s. å.): »Den gata vid en af gårdarna i Onslunda vidt utbredda by, vid hvilken detta och nästföljande runstensstycken [U 1044] äro, heter Flo-tä.» Båda runstenarna voro nu sönderslagna, och endast ett stycke av vardera fanns i behåll. Av U 1043 var det nedre delen, såsom framgår av Dybecks avbildning. — O. v. Friesen har 1915 gjort en anteckning: »Vid Flo-tä ('Flogsta-tä') på högra sidan om vägen från Tensta kyrka åt Sandbro en runsten i en brygghusmur och en annan på högra sidan om vägen mellan vägen och gården.» — Vid rasering av en källare i Forsa by anträffades år 1927 två stycken av överdelen. »Uteslutet är icke, att delar av samma sten komma att anträffas vid fortsatt stenbrytning i källaren. För närvarande ligger emellertid ifrågasvarande arbete nere och kommer endast att upptagas i mån av behov av sten till andra byggnadsföretag.» De båda styckena fördes s. å. till Tensta kyrka och förvarades under tiden 1927—50 i vapenhuset, t. h. om ingångsdörren till kyrkan. Vid runstensinventeringen 1942 konstaterade Sven B. F. Jansson, att de utgjorde delar av runstenen B 516, och han föreslog därför, att de skulle flyttas till Onslunda och fastsättas vid den där resta nedre delen av samma runsten. Arbetet utfördes hösten 1950. Ett större stycke saknas ännu av stenens överdel, på v. sidan, med en del av ristningen och inskriften. Större delen av detta stycke var emellertid avslaget redan på 1600-talet.

Den ursprungliga platsen för de båda runstenarna U 1043 och 1044 kan ej alldeles exakt anges. Den torde emellertid ha varit belägen rätt nära det ställe, där U 1043 nu står. Källorna tala icke om några flyttningar, och stenens storlek och tyngd torde göra en sådan rätt osannolik. De båda stenarna stodo på 1600-talet helt nära varandra, i »Flodhtää», d. v. s. vid en väg över ett sankt eller ofta översvämmat område. Ännu Dybeck uppger, att Flo-tä är namnet på

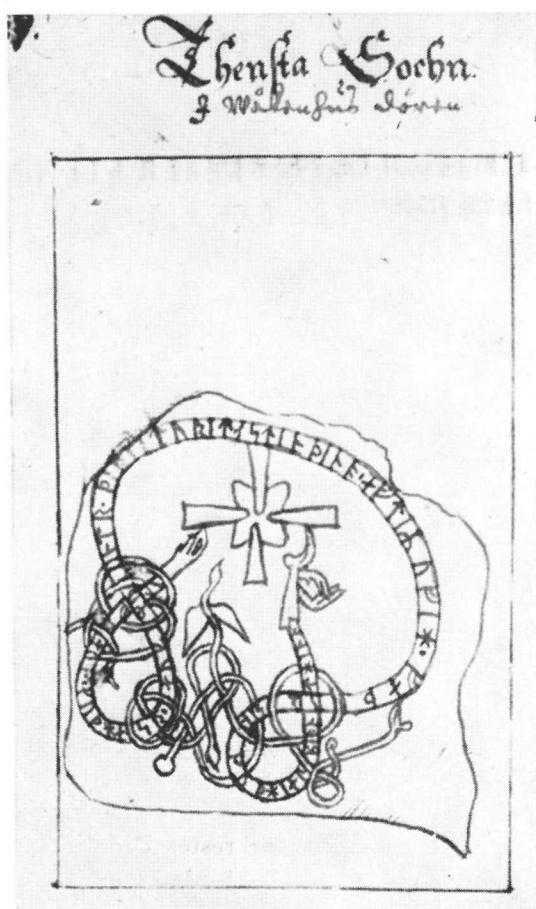

Fig. 262. U 1043. Onslunda, Tensta sn.
Efter teckning av Rhezelius (F a 10: 1).

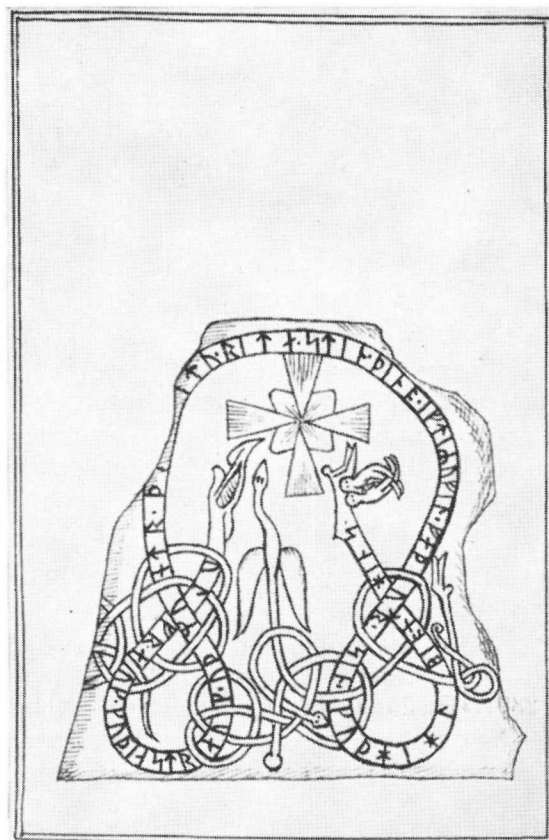

Fig. 263. U 1043. Onslunda, Tensta sn.
Efter teckning av Rhezelius (F i 1).

den gata, vid vilken stenarna stå. Marken tillhör sedan gammalt Onslunda by, och en av gårdarna är numera utflyttad hit. Men byn låg rätt långt åt N, omkr. 1 km, och ungefär lika stort var avståndet till Forsa by i Ö. Det är därför helt naturligt, att det i *Ransakningarna* kan upp- ges, att stenarna stå vid Forsa by.

Rödgrå granit. Höjd över nuvarande markytan 1,63 m., största bredd 1,60 m. Ristningen är djupt och jämnt huggen. Ristningslinjerna framträda ljusare mot ett mörkare ytskikt. Alla detaljer äro tydliga, även de båda figurerna på h. sidan.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter äldre läsningar):

u[lf]r auk i kupfastr i aukup[mun]tr i þ - ... it[u] rita stin þino i aftir ufih i fa[þ]ur sin i kup hinlbi
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65
ont h - ns
70 75

Ulfur ok Guðfastr ok Guðmundr þ[æ]ir l[æ]tu retta stein þenna æftir Ofæg, faður sinn. Guð hialpi and hans.

»Ulv och Gudfast och Gudmund de läto uppresas denna sten till minne av Ofeg, sin fader. Gud hjälpe hans ande.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början och slut. 8, 18, 60 k äro icke stungna. 10 þ står i ett skadat parti av ytan; bst är något svag. Hst i 11 f står i en naturlig fördjupning, som

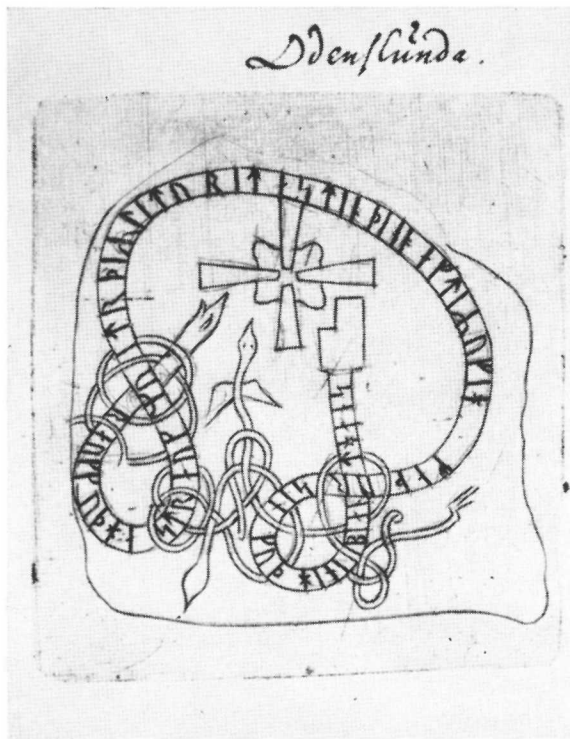

Fig. 264. U 1043. Onslunda, Tensta sn.
Efter kopparstick av Bureus.

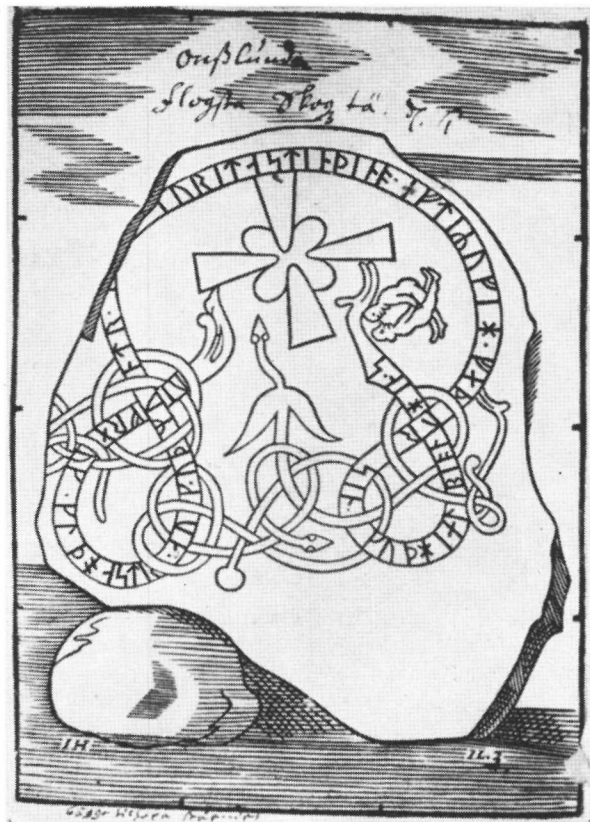

Fig. 265. U 1043. Onslunda, Tensta sn.
Efter B 516.

ej förefaller vara bearbetad; bst äro tydliga. 15 r har formen R. Intet sk efter 30 u, 34 a, 38 n. 32, 37 i äro icke stungna; icke heller 50 i Namnet 48—51 ufi h är fullt tydligt. Intet sk efter 47 r, 56 r, 62 p, 68 i, 71 t. 54 p är helt förstört. Av 58 i kan endast översta delen spåras. 65 n felristning för a. Bst i 71 t äro mycket tydliga, ansatta på nedre ramlinjen i den korsande slingan. H. bst i 72 h äro förstörda. Av följande runa finns endast nedre delen av en hst; intet av någon bst. 74—75 ns är skadat, men dock tydligt.

Caspar Cohl (F a 6): 1—4 ulfr, 11 h, 26—30 þeir litu, men i r äro genom skraffering angivna som osäkra. 50 e, 65 h, 73 i. — Rhezelius, F a 10: 1: 1—4 ulfr, 11 h; 19—20 up saknas; 26—30 þir - - tu, 50 i, 65 a, 73 i; F l 1: 1—4 ulfr, 11 i; 26—30 þ - ... itu, 43 i, 48—51 ufil, 65 h, 73 i. — Hadorph och Leitz (B 516): 1—30 uifr auk · klþoastr · auk · upmuntr i - ... - u, 43 n, 48—51 ufi h, 65 h; 71 t saknas; 73 i. — Dybeck har endast nedre delen med r. 5—20, 55—71: ... auk i kupfastr i auk · up ... - ur s - n kup hihlbi on ... »f i första namnet i stället för Bautils o, och h i hihlbi för a.»

J. Bureus (F a 5) tolkar inskriften sålunda: »Vlfus et GudHastus et GudMundus illi curarunt scribi Lapidem hunc in mem. VFigi patris sui. Deus adiuuet spiritum ejus.» — J. Rhezelius (F l 1): »Vlfus et Gudiastus et Gudmundus illi fecerunt scribi lapidem hunc Vfino patri suo. Deus adiuuet spiritum eius.» — J. Peringskiöld: »Wifer och Gudast samt Gudmund de låto rijta på denne Steen efter sin fader Ofeg; Gud hjälpe hans anda.» E. Brate: »Ulv och Gudfast och Gudmund (de) låto resa denna sten efter Ofeg, sin fader. Gud hjälpe hans ande!»

Ristaren använder o som tecken för nasalerat a: pino, ont, och u som tecken för o-ljud: ufi h.

Han använder skiljetecken sparsamt, icke mellan alla ord, utan mellan ordgrupper. Härmed sammanhänger, att en runa får vara gemensam för två ord: 16—25 **aukupmuntr**. Allt detta överensstämmer med Åsmund Kåresons ortografiska vanor. Även mycket i ornamentiken hänvisar till Åsmund: rundjurets huvud och fot, den vingade draken (jfr B 564 Åbyggeby, Vendels sn, U 1031). Korset har den hos Åsmund vanliga formen. Runslingan är lagd i form av en stor hyska. Detta för Åsmund annars främmande mönster är uppenbarligen betingat av stenens form. Det är därför med starka skäl, som man med Brate kan bestämma denna ristning som ett verk av Åsmund.

Karaktéristiskt för Åsmund är också, att på stenytan t. h. om korset äro infogade ett par figurer. Om realismen i framställningen kan icke råda någon tvekan. Den bör vara en bestämd varning mot varje försök att i andra figurer inlägga någon symbolisk mening. Åsmund har tecknat sina figurer helt enkelt därför att det har roat honom och att de bara fläckarna på stenytan lockade till utfyllnad.

Om namnet *Guðfastr* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100, om *Guðmundr* Sö 217 och U 692, om *Ofeigr* U 2.

1044. Onslunda, Tensta sn. Nu i Tensta kyrka.

Pl 69.

Litteratur: B 517, L 240, D 1: 234. J. Bureus, Fa 6 s. 128 n:r 88 (Caspar Cohl), Fa 5 n:r 381, Fa 1 s. 86; J. Rhezelius, Fa 10: 1 n:r 53, F 1 1 n:r 28; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 76; R. Dybeck, Reseberättelse 1864 (ATA);

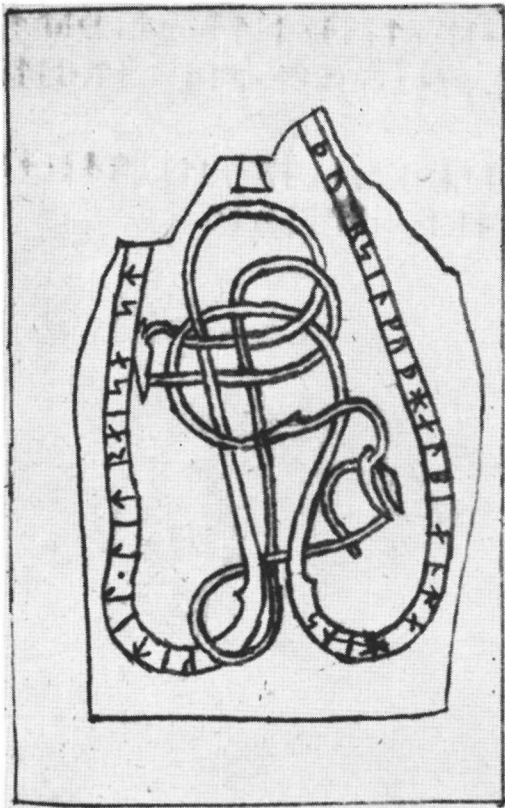

Fig. 266. U 1044. Onslunda, Tensta sn.
Efter teckning av Rhezelius (Fa 10: 1).

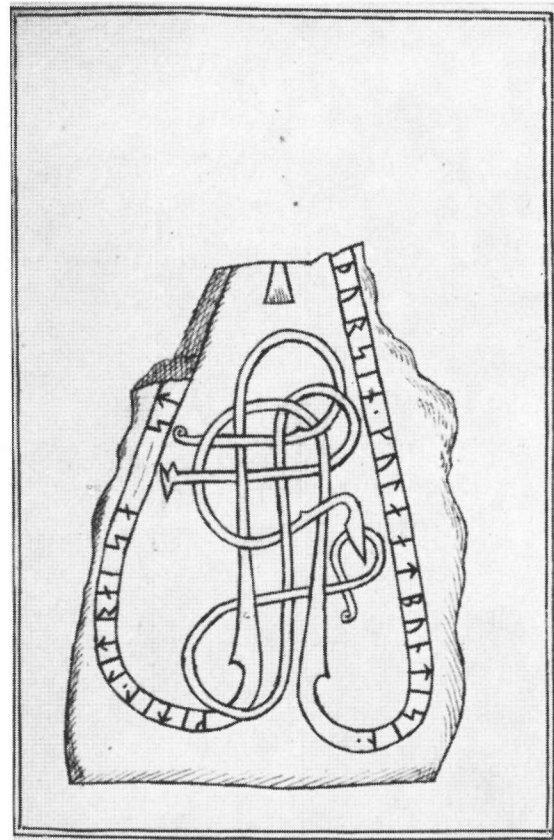

Fig. 267. U 1044. Onslunda, Tensta sn.
Efter teckning av Rhezelius (F 1 1).